

APHRODISIAS “HEYKELTRAŞLIK” OKULU VE ARKEOLOJİ MÜZESİNDE BULUNAN BİTİRİLMEMİŞ EUROPA HEYKELİ

Yrd. Doç. Mustafa BULAT*

Anadolu’daki sayısız arkeolojik kentler içinde Aphrodisias, eşsiz güzelliği ile en üst sıralarda yer alır. İzmir’den 230 km uzaklıkta olan Aphrodisias, bu yüzyılın en önemli ve verimli plastik ve mimari malzemesi vermesi nedeniyle ilgi odağı olmuştur.

Kuzeybatı’da Lydia ve kuzeydoğu’da Frygia’nın da sınırları içerisinde olmasına karşın pek çok eski kaynak Aphrodisias’ı Türkiye’nin güneybatısında yer alan Karia kentlerinden birisi olarak tanımlamaktadır. Maiandros (Büyük Menderes) nehri ve kollarının suladığı verimli ovaların bölgeye yakın olması, yerleşim yeri olarak buranın seçilmesine etken olmuştur. Kent önceleri Nineoe¹ adıyla anılırken, yöresel Tanrıça Aphrodite (Romalılarca Venüs denilmektedir) ile özdeşleştirilerek bölgenin tam bir şehir konumuna geldiği, daha sonraki Hellenistik Çağda (İ.Ö. 2.yy.) Ninoe adının Hellence karşılığı Aphrodisias adının kullanılmaya başlandığı akla yakın bir varsayım olarak ileri sürülebilir.²

Yeni bir adın verilmesi, burada bir tanrıça kültürünün bulunmasına ve batı Anadolu Roma varlığının etkisine bağlanmaktadır. Yukarıda da açıklandığı gibi, Aphrodite’yi Romalılar Venüs diye adlandırmakta, onun oğlu Aeneas’ın soyundan geldiğine inanmaktadırlar.³ Yörede ilk yerleşimlerin Geç Neolitik Dönemlere kadar gitmekte olduğu, belli bir zamandan sonra Geç Kalkolitik Çağda görülen yeniden yerleşimin, Bronz ve Demir Çağları’na (yaklaşık İ.Ö. 4360-546) kadar devam etmekte olduğu bölgede yapılan son kazı çalışmalarından da anlaşılmaktadır.⁴

Bu önemli yörede 1961’den New York Üniversitesi’nin himayesinde sürdürülmekte olan araştırmalarda, içlerinde Hellen ve Roma dönemlerine ait çok sayıda heykelin ve çok iyi korunmuş yapıların da yer aldığı pek çok önemli buluntu gün yüzüne çıkarılmıştır. Adını Tanrıça Aphrodite’den⁵ alan bu kült yöresi, çevresindeki mermer yatakları (Resim 7), yetenekli ve yaratıcı sanatçılar sayesinde, Roma dünyasının en önde gelen heykeltıraşlık merkezlerinden birisi olmuştur. II. Dünya Savaşı yıllarında ve sonrasında Aphrodisias’la ilgili önemli yayınlar ortaya konulmuştur. Jacopi’nin 1937’deki çalışması ve M. F. Squarcaiipino’nun “La Scuola di Afrodisia” sı bu dönemde yapılan önemli çalışmalar arasındadır.⁶ Bu eserler arasında özellikle “La Scuola di Afrodisia”, dikkate değerdir, çünkü; Squarcaiipino, Aphrodisias’lı heykeltıraşlara ilişkin tüm bilgileri ve delilleri imzaları da dahil olmak üzere, titizlikle toplayıp inceleyerek, Karia’lı sanatçıların yaratma yeteneklerini ve bu sanatçıların Hellen ve Roma heykeltıraşlığına katkılarını ortaya koyan ilk bilim adamı olmuştur.⁷ M. Squarcaiipino araştırmasında Aphrodisias’lı heykeltıraşların isimlerini şu sıralamayla vermektedir: **a.** Zenon, **b.** Chryseros, **c.** Polyneikes, **d.** Andronikos, **e.** Zenon d’Attinas, **f.** Aristeas e Papias (Resim 1). Salt Anadolu değil, tüm

Akdeniz yöresinin de etkin bir heykeltıraşlık okulu olarak bilinen Aphrodisias, İ.Ö. 1. yüzyılın başından İ.S. 5. yüzyıl sonuna dek süren 6 asır boyunca üretimde bulunmuştur.⁹

Daha önceleri bilim adamları, Aphrodisias'lı sanatçılara eski Hellen heykeltıraşlığının birer taklitçileri gözü ile bakmaktaydılar. 1961 yılında New York Üniversite'sinin desteği ile başlatılarak yaz boyunca sürdürülen kazı çalışmalarından elde edilen bulgular Aphrodisias'ın yaratıcı ve yetenekli sanatçılarıyla özgün yapıtlar ortaya koyan bir okul olduğunu göstermiştir.

1904 yılından itibaren kazıların başlatılmasıyla antik kentin yontuları gün ışığına çıkartılmaya başlandı.¹⁰ 1937'deki M. F. Squarciapino'nun çalışması 'La scuola di Afrodisias' ile Aphrodisias heykel okulu ile ilgili detilleri inceleyip toparlamasından sonra ortaya atılmış olduğu görüş günümüzde de kesinlikle doğrulanmıştır. Bugün yeni pek çok heykeltıraşın daha adı M. F. Squarciapino'nun bulduklarına eklenebilir. İsimleri bilinen diğer heykeltıraşların çalışmaları ise yeni bulgularla birtakım ek yorumlar getirilmektedir. Mükemmel mermer ocaklarının varlığı ve bunların Aphrodisias'a olan yakınlığı, hiç şüphe yok ki, Aphrodisias'ta mermer heykeltıraşlığının gelişmesinde çok önemli rol oynamıştır.

Aphrodisias'lı sanatçıların ortaya koymuş oldukları eserlerden ve konularından, kendilerine özgü bir stil geliştiren orjinal birer düşünür oldukları görülecektir. Elde bulunan kanıtlar Aphrodisias heykeltıraşlığının ne kadar zengin olduğu konusunda bize bilgiler vermektedir. Kıta Yunanistan'da bulunan bazı yontular Aphrodisias heykel okulu çalışmalarıyla benzerlik göstermektedir. Bu eserlerden dördü Korinth¹¹ Müzesi'nde bulunmaktadır. Bunlar Apollon, çıplak erkek *torso*'su, elbiseli torso ve ikinci bir Apollo mermer yontusu cilalanıp parlatılmıştır. Buradaki yontular Hellenistik ve Klasik stilde biçimlendirilmeleri yanında, arka kesimlerinin özel yontu tekniği ile ve önden arkaya doğru yontularak oluşturulması nedeniyle Aphrodisias ürünleridir.

Antikçağda, Aphrodite kültünün artan ünü, daha açıkçası burada bulunan heykeltıraşlık okulunun önemi, çok uzaklardan pek çok ziyaretçinin bu kente akın etmesine neden olmuştur. Bu okulun heykeltıraşları, İ.Ö. 1. yüzyıldan başlayarak, kentin kuzey-doğusunda bulunan Salbakos Dağları'ndaki (şimdiki adı Baba Dağı) ocaklardan çıkartılan mermerlerle, rölyefler, portreler, lahitler ve çeşitli dekoratif eserler üreterek, Akdeniz'in diğer bölgelerinden ve Roma'dan gelen heykel siparişlerini karşılamışlardır.¹²

Klasik Arkeoloji Profesörü K.T. Erım, Princeton arkeoloji heyetiyle Sicilya'da yaptığı kazı çalışmalar sırasında, Aphrodisias ve bu yörenin heykeltıraşlığının önemini farketmiş ve New York Üniversitesinde göreve başlamasıyla birlikte, kendi ülkesinin arkeolojisine katkıda bulunmak ve önemini fettiği Aphrodisias'ta arkeolojik araştırmalar için girişimde bulunmuştur. Bölgeye 1959'daki ön ziyareti sonrası, Türk yetkililerin izniyle, 1961 yılından sonra başlayan düzenli kazı çalışmalar sonucunda Aphrodisias heykel okulunun antik heykelleri gün ışığına çıkarılmıştır. Kazılarda ortaya çıkarılan, antik Hellen ve Roma dönemine ait heykeller K.T. Erım tarafından incelenerek yayınlanmıştır.¹³

Bundan önce kent, bölge, başka bir adla anılmaktadır. Eski metinler maalesef Hellenistik döneme ait adı ve eski tarihi¹⁴ hakkında açık bir bilgi vermemektedir. Bugün bilinenlerin ve aşağıda açıklanan bilgilerin çoğunluğu, son yıllarda gün ışığına çıkarılan sayısız arkeolojik bulguların incelenmesi sonucunda elde edilmiştir.

Burada Aphrodisias Arkeoloji Müzesi'nde bulunan Europa heykeli teknik açıdan incelenerek Aphrodisias heykeltıraşlık okulunda kullanılan taş yontma yöntemleri değerlendirilecektir.

"Boğaya binmiş Europa heykeli"; Aphrodisias antik kenti kazılarında¹⁵ bulunan tamamlanmamış heykeller grubuyla Aphrodisias Müzesi'nde 1979'dan beri sergilenmektedir (Resim 2-5).

Gri ve beyaz iki renkli mermerden yontulmuş yapının yüksekliği, 0.30 m, genişliği 0.345 m, derinliği 0.135 m'dir. Zeus'un boğa şekline girerek Europa'yı kaçırmayı bütün olarak işlenmektedir.¹⁶

Europa; boğanın üzerinde ayaklarını sarkıtarak yan oturur durumda betimlenmiştir (Resim 5). Sol eli boğanın başında, sağ eli ise boynuzunu kavrarcasına ileriye doğru uzanmaktadır. Europa'nın saçları, geriye doğru taranarak arkada toplanmış, saçlar üzerinde kaba ayrıntılar verilmekle birlikte ince ayrıntılara girilmemiştir. Yüz dolgun görünümlü göz hatları belirlenmiş ancak, göz kapakları ve göz bebeklerinde detaya girilmemiştir. Baş gövdeye iyice yapıştırılmıştır. Omuz ve kollarda kabaca hareket verilmiş, anatomik kas ayrıntılarına girilmemiştir. Sol kol, boğanın boynuzu ve başı arasında işlenmemiş bir kütle bulunmaktadır. Baş, gövde, sağ ve sol el beyaz renkte ellerde ayrıntıya girilmemiş olup, boğanın başı ve ellerin bağlantıları gri renktedir. Europa'nın üzerinde, sağ omuzu açık bırakan sol omuzu ve göğüsleri örterek aşağıya doğru dökülen dar bir khiton bulunmaktadır. Gövdenin arka kısmında enseden başlayıp kalçaya kadar inen, saçlara yaklaşık 100 derecelik açıyla doğrusal uzanmış boğanın kalça kısmıyla ve Europa'nın gövdesi ile birleşmiş bulunan ayrıntıların fazlaca işlenmemiş kanat bulunmaktadır. Boğanın kalçasının üst kısımları Europa'nın ayrıntısı verilmiş, sağ kalçası ve bacağına dize yakın bölümü ve sol bacağı sol kalçasının üzeri beyaz mermer, bu bölgenin alt kısımları, boğanın başı ve gövdesi ile birlikte gri mermerdendir.

Europa'nın alt yanındaki gri kısım sol kalçasından sağ diz üzerine doğru uzanan kıvrımlarla bu bölgeyi kapatarak ayaklara kadar inen bir örtü görünümündedir. Bu örtü kabaca işlenmiş olsa da figürün aşağıya doğru sarkan bacak hareketini belirgin bir şekilde ortaya koymaktadır. Gri mermerden yapılmış boğanın başı Europa'nın göğüs hizasındadır. Boğanın başı ile Europa'nın sol kolu ve sağ eli arasında işlenmemiş siyah mermer kütlesi bulunmaktadır. Boğanın boynuzları ve ayrıntılı hatları bütünüyle belli olmamakla birlikte, gözleri ve burun kısmı işlenerek boyundan itibaren başı dizginleniyormuş gibi geriye doğru döndürülerek hareketlilik sağlanmıştır. Boğanın gövdesinin aşağı kısımlarının işlenmemiş olmamasına rağmen, boğanın gövde ve boyun pozisyonu

hareket olduğu hissini uyandırmaktadır.

Europa'nın gövdesi ve boğanın kalça kısmı beyaz mermerden, boğanın gövdesi ve Europa'nın bacakları mermerin gri kısmından işlenmiştir. (Resim 5.)

Kompozisyon yukarıdan aşağıya; önden arkaya doğru kabaca çalışılmıştır.

Mermerin farklı renkleri üzerinde herhangi bir yapıştırma ya da birleştirme izi görülmemektedir. Farklı malzemelerin yontularda kullanılmasını Anadolu Roma çağından bazı yontularda görebiliyoruz.¹⁷ Eserin kaba hatlarıyla işlenmesi de mermerin ocakta bulunduğu biçimiyle yontulmaya çalışılmış olduğunu göstermektedir. Buradan hareketle biz; doğada bulunan iki renkli mermer kütesinin boyutlarının elverdiği ölçüde değerlendirildiği görüşündeyiz. K.T. Erim¹⁸ ve P. Rockwell¹⁹ renkli mermerlerde çalışma konusundaki, doğal olarak taş ocağında çıkartılan iki renkli mermer bloklar üzerinde, kompozisyonun serbest olarak ve mermerin biçimine uydurularak yontma sırasında tasarlanmış olduğu görüşleri de, yukarıdaki düşüncelerimizi desteklemektedir.

Yontunun yarım bırakılmışlığı; yapılaş aşamalarının fark edilmesi, kullanılan aletlerin görülebilmesi ve teknik değerlendirmenin yapılabilmesi açısından önemli avantajlar sağlamaktadır.

Ayrıntıya varılmış ön kısımları işlenmemiş arka kısımlarıyla ilk bakışta arka zemini olmayan rölyeflere benzeyen küçük boyutlu eserin, hacmi göz önüne alındığında bir rölyef değil önden arkaya doğru yontulmuş üç boyutlu bir heykel olduğu anlaşılmaktadır.

Europa'nın kanatları, kolları ve arka kısımları ile boğanın kalça kısımları ve arka kesimlerinde görülen genişliği yarım cm'den küçük derin çentikli izlerden; eserin başlangıç aşamasındaki biçiminin oluşturulmasında ağız genişliği 3-4 mm olan dar uçlu bir düz keski ile yontulmuş olduğu söylenebilir. (Resim 2) Bu konuda P. Rockwell, kaba işçiliğin *noktalı keski* aleti ile yontulmuş olduğunu belirtmektedir.²⁰

P. Rockwell²¹ yapıt üzerindeki izlerin genişliğinin dar olması nedeniyle yontuda, antik çağ alet literatüründe bugüne dek karşılaşmadığımız noktalı keski kullanımından söz etmektedir. Bu izlerin ayrıntıları açıkça görülmektedir (Resim 3-4).

Europa'nın kanatlarının, gövdeyle birleşme yerinde elbise kıvrımları arası ve boğanın kalça kısımlarının üstü, kafası ve heykelin arka yüzü gibi raspalanma yapılmadan düzeltilmiş alanlarda görülen izler dar uçlu düz keskiyle düzeltilildiğini göstermektedir.

Europa'nın saçları, yüzü, kolları ve giysi ayrıntılarında rastladığımız 5-6 mm genişliğinde kenar hatları derin ve keskin olmayan düzeltme izlerine rastlanır. Europa'nın yüzü, burnu, gözleriyle, sağ kolunun üst ön kısmı elbisenin üst hatlarında ince işi yapılmış yerler değerlendirildiğinde 5-6 mm genişliğindeki düz keskiyle yapılan işlemlerin yine kenarları yuvarlak olan aynı genişlikte düz keskiyle düzeltildikten sonra törpü ve raspayla yumuşatılma işlemlerinin yapılmış olduğu görülür. 1 mm'den küçük aralıklı ve birbirine paralel çizgiler halinde izlerin görüldüğü Europa'nın yüzü, kolları, karın kısımlarında ince törpü veya eğe daha geniş çizgiler halinde izlerin bulunduğu boğanın boynu, yüz ve

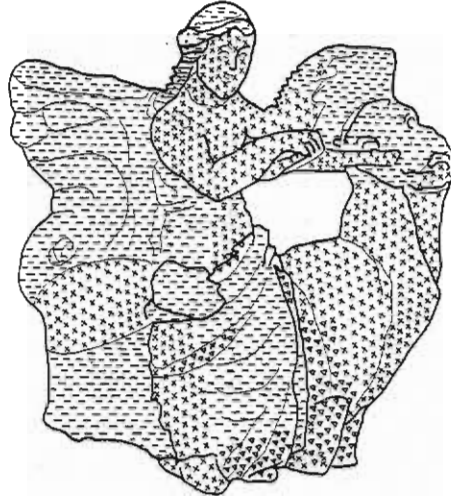
elbise kıvrımlarının üstünde ise raspa ya da kalın dişli törpü kullanılmıştır (Resim 4).

Europa'nın başının arkası ve sol kolunun üst kısımlarında görülen, 3-4 mm çapında yarım daire şeklindeki seri izler; kompozisyonu kaba hatlarıyla belirlemek amacıyla 3-4 mm genişliğinde ucu olan bir matkapla, delik serileri açılması sonucu oluşturulmuştur. Formun kabaca verilmesi sırasında iç ve dış boşlukları oluşturabilmek için matkap kullanılmış ve izler düz keski yardımıyla ortadan kaldırılmıştır.

Küçük boyutlu bu eserde, ayrıntılara girilmesi ve karmaşık bir kompozisyona yönelmesi yapıtta gözlemlediğimiz ayrıntılı işçilik bir yerde küçük boyutlu olmasıyla da bağlantılıdır. Bu işçilik özellikle ayrıntılarda dar uçlu düz keski kullanılarak sağlanabilir. Figürün bütünü incelendiğinde dar uçlu keski aletinin izlerine her alanda rastlanmaktadır.

Yontu üzerinde hiç bir ölçümlene izine rastlamıyoruz. Eserin önden arkaya, yukarıdan aşağıya oluşturulması ve bir modelden çalışılmamış olması gözönüne alındığında yontunun yaratılmasının doğaçlama olarak dizayn edildiği söylenebilir. P.Rockwell²² ve K.T. Erim²³ bu durumu renkli mermer kullanımı ve formun renklere uydurulması kaygısına bağlamaktadırlar.

Üç boyutlu serbest bir yontu olan Europa heykeli orjinal bir eserdir ve kopyası bulunmamaktadır. Ancak U.Pannuti'nin²⁴, La Collezione Ghttica eserinde bir gem üzerinde kabartma olarak boğa ve Europa biçimlendirilmiştir. İncelediğimiz yontuyla kompozisyon bakımından benzerlik bulunmamaktadır. İ.Ö. 390-380 yıllarına tarihlenen Atina Ulusal Müzesi'nde korunan Asklepios²⁵, yontusunda tanrıçanın oturuş biçimi ve üzerine giydiği giysisi, incelediğimiz yapıttaki Europa'nın duruş biçimine ve giysisine benzemektedir. Giysinın sol omuzdan vücuda doğru dökülüş biçimi kıvrımların verdiği hareketteki benzerlik, incelediğimiz yontunun klasik dönem yontularından esinlenerek biçimlendirilmiş olabileceği fikrini ortaya çıkarmaktadır. Bu yapıttın kompozisyonuna Athena'daki siyah figürlü seramik vazolar üzerindeki resimlerde de rastlanmaktadır.²⁶ Aphrodisias Müzesi sergi salonundaki eserin sergilenme adı iki renkli mermerden bitmemiş boğa ve Europa heykelciğidir. Eserin tarihlenmesi Roma dönemine dayandırılmaktadır.

Yük. 0.30 m

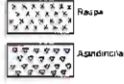
Eni 0.345 m

Derinlik. 0.135 m

Ölçüm notları

..... Marka

———— Kanat ağma alet

Boğa Üzerindeki Europa Heykelinin Alet Dökümastasyon Çizimi.

ΑΖΗΝΩΝΑΡΧΙΕΡΕΥΚΑΛΑΔΙΧΗ
ΑΦΡΟΔΙΣΙΕΥΣΤΟΙΕΙ

ΠΑΧΥΣΤΕΡΟΝΑΡΧΙ

ΑΦΡΟΔΙΣΙΕΥΣΤΟΙΕΙ
ΑΖΗΝΩΝΑΡΧΙΕΡΕΥΚΑΛΑΔΙΧΗ

ΠΑΝΣΤΟΝΙ

Resim 1. Aphrodisias'lı Heykeltıraşların Yazıtlardaki Orjinal İsimleri

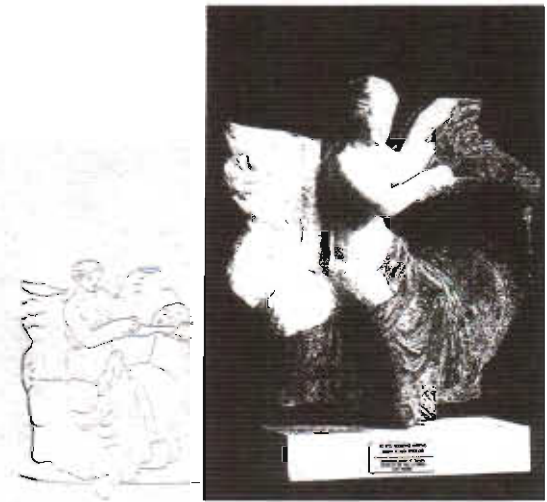
Resim 2. Boğa Üzerinde Oturan Çok Renkli Avrupa Heykeli.

Resim 3. Boğa Üzerinde Avrupa Heykeli.

Resim 4. Boğa Üzerinde Raspa İzleri.

Resim 5. Boğa Sirtında Avrupa Fotoğrafi ve Çizimi.

Resim 6. Aphrodisias Heykel Okulu Heykeltıraş Aletleri.

Resim 7. Aphrodisias Heykel Okulu Taş Ocağı (Babadağ).

Resim 8. Aphrodisias Antik Kenti.

KAYNAKÇA

BOARDMAN, J.,
ERHAT, A.,
ERİM, K.T.,
FUCHS, W.,
ÖZGÜR, M.E.,
PANNUTİ, U.,
RİDĞİWAY, B.S.,
ROCKWELL, P.,
SQARCIAPİNO, M.,

Athenian Black Figure Vases, 1961.
Mitoloji Sözlüğü, 1989.
Aphrodisias, 1995.
Die Sculpture Der Griechen, 1969.
Sculpturen Des Museums Von Antalya I, 1987.
La Collezione Gittica, 1994.
Roman Copies of Greek Sculpture, 1984.
Aphrodisias Papers I, 1988.
La Scuola the Afrodizia, 1942.

DİPNOTLAR

* Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Heykel Bölüm Başkanı.

1. Bkz; Erim, K.T., **Aphrodisias**, 1995, 10 Yazar ve dilbilimci Bizanslı Stephaunus (İ.S. 6. yy.) da kentler kataloğunda Aphrodisias'ı Ninos'tan türemiş bir ad olan Ninoe olarak belirtmiştir. Asur-Babil İmparatorluğunun mitolojik kurucusu ve ünlü Semiramis'in kocası olan Ninos, Belos'un oğlu (ya da Bel.kutsal Hellen Kronos'unun karşılığı) ve Batı Asya'dan Ege'ye kadar uzanan yörenin fatihi olarak tanınır. Burada Ninos adının Yakınoğu aşk ve savaş tanrıçası İştâr (Sitare), Nin, Nlnia, Nana, hatta Enana gibi Akad isimlerinden türemiş olduğunu belirtmek gerekir.

2. Bkz; Erim, K.T., **a.g.e.**, s.10.

3. Erim, K.T., **a.g.e.**, Bu inanışa göre Aeneas Troyalı kışacı, batı Anadolu'lu idi.Sonradan batıya doğru yola çıkarak İtalya'ya gitmiş ve orada onun torunları Roma'yı kurmuşlardır.İlk adı ne olursa olsun tanrıça kültürünün kökleri, tarih öncesi çağlara kadar gitmektedir, s.10.

4. Bkz; Erim, K.T., **a.g.e.**, s.11.

5. Bkz; Aphrodite, **Mitolojide Doğa**, aşk ve verimlilik tanrısı olarak geçer. Kent onun adına yapılmış en ünlü tapınaklardan birisinin çevresinde konumlanır. Bununla birlikte Aphrodisias adı oldukça geç bir çağda, muhtemelen İÖ. 2. yüzyılda, Hellenistik Dönemde kullanılmaya başlanılmıştır.

6. Bkz; Erim K.T., **a.g.e.**, İ.S. 1.yüzyılın sonlarından başlayarak Aphrodisias, uzun süren bolluk döneminin doruk noktasına ulaşmıştır. Julia-Claudius imparatorları doğal olarak Aphrodisias'a aşırı ilgi duymaktadırlar. İ.S. 22. yılında Tiberius daha önceden senatonun sağlamış oldukları ayrıcalıkları yeniden onaylamıştır. Tiyatroda bulunan yazıtlarda da açıkça belirtildiği gibi, Trajan'dan III. Gordianus'a, Decius ve Herennius Etruscus'a 3. yüzyıla kadar onu izleyen imparatorlar, bu kente iyi niyet göstermeye devam etmişlerdir, s.7.

7. Bkz; Erim K.T., **a.g.e.**, s.7.
8. Bkz; M. Squarciapino "la scuola di Afrodizia",1942, s.42.
9. Bkz; Erim K.T., **a.g.e.**, s.6.
10. Bkz; Erim K.T., **a.g.e.**, s.15.
11. Bkz; B.S. Ridgiway, **Roman Copies of The Greek Sculptur.** (1984) 89-90 Lev,121-122-123.
12. Bkz; Erim, K.T. **a.g.e.**, s.14.
13. Erim, K.T., Anadolu'nun batı ve güneybatı kıyılarındaki antik yörelere kıyasla Aphrodisias, 18.yy. sonlarından ve 19.yy'dan önce ziyaretçilerin ve bilimadamlarının pek fazla dikkatini çekmemiştir; bu ilgisizliğe, belki de yöreye ulaşmadaki güçlük neden olmuştur. 1700'lerin sonlarından başlayarak Aphrodisias'ı ziyaret edip, buradaki yazıtların kopyalarını alan, planlarını ilk çizenler, bölgeye 1835'te gelen İngiliz C.Textier ve Dilettanti Demeği üyeleri olmuştur. 1892'de İstanbul'daki Müze-i Hümayun'un müdürü Osman Hamdi Bey bu bölgeyi ziyaret ederek araştırma yapmaya karar vermişse de maalesef bu projelini gerçekleştirememiştir, Bkz; **a.g.e.**, s.7.
14. Bkz; Erim, K.T., **a.g.e.**, s.9.
15. Bkz; Kazı no: 69.171. Envanter no: 79/23/673.
16. Bkz; Erhat, A, **Mitoloji Sözlüğü**, Mitolojiye göre: Europa, Poseidon'la Libya'nın oğlu Fenike kralı Agenor'un, güzelliği dillere destan kızıdır. Güzelliğiyle tanrılar tanrısı Zeus'un sevgisini kazanmıştır. Aşk tanrıçası Aphrodite'nin oğlu Eros'a söylemesiyle Eros oklarından birini Zeus'un kalbine saplamış.Zeus'da Europa'yı görünce dayanamayıp onu elde etmek için sevimli bir boğa kılığına girerek, deniz kıyısındaki çiçek tarlasında arkadaşlarıyla çiçek toplayan Europa'nın ilgisini çekip sırtına alarak Girit adasına kaçırıldığı ve Europa'yla birlikteliklerinden doğan Minos ve Rhadamanthys adlı oğullarının yeryüzündeki tarafsızlıklarıyla ölümler ülkesinde yargıç yapıldıkları anlatılır, s.118.
17. Bkz; Özgür , M.E, **Sculpturen Des Museums Von Antalya 1**, 1978, Res. 29. Perge kazılarında bulunmuş bugün Antalya Müzesi'nde korunan Dansöz yontusunda da farklı renklerde mermer malzemenin kullanıldığını görüyoruz.
18. Bkz; Erim K.T., **a.g.e.**, s.146.
19. Bkz; Rockwell, P., **Aphrodisias Papers 1**, 1988, s.140.
20. Bkz; Rockwell,P., Bu aletin ağız genişliğinin nokta aletin uç genişliğine yakın genişlikte olması nedeniyle araştırmacı tarafından noktalı keski olarak adlandırılmaktadır. Ancak bu alet küçük ağızlı bir düz keski aletidir, **a.g.e.**, s.141.
21. Bkz; Rockwell, P., P. Rocwellküçük ağızlı düz keski aletine işlevsel benzerlik nedeniyle noktalı keski olarak adlandırılmaktadır. Literatürde böyle bir isme rastlanılmamaktadır, **a.g.e.**, s.140.
22. Bkz; Rockwell, P., **a.g.e.**, s.140.
23. Bkz; Erim, K.T., **a.g.e.**, s.146.
24. Bkz; Pannuti, U., **La Collezione Ghitica**, 1994, Vol II, s.19. Res.2.
25. Bkz; Fuks, W., **Die Sculpture Der Griechen**, 1969, s.358, Res.397.
26. Bkz; Boardman, J., **Athenian Black Figure Vases**, 1961, Res.244.